

TOVĂRĂȘIA

Foaie economică, care cuprinde tot felul de povețe, și răspunsuri la întrebări, despre formarea și conducerea
tovărășilor și însoțirilor economice,
cu sfaturi pentru agricultură, meserii și negoț, și cu îndrumări pentru valorizarea produselor economice.

Intocmită de VAS. C. OSVADĂ

Apare în 1, 10 și 20 a fiecărei luni.

Ca adaus la „LIBERTATEA”

Anul II.

ORĂȘTIE, 10 Ianuarie v. 1907.

Nrul 3.

Cuvîntări pentru popor.

Ori cît ar fi de cu meșesug scrisul, totuși înțelesul prin *graiul viu* ne pătrunde mai bine inima și ne rămîne mai bine întipărit în minte!

Gazete și fruntași luminați ai neamului de multă vreme îndeamnă să se ducă la sate cărțurarii noștri și acolo, în mijlocul poporului, cu *graiul viu*, stînd cu ei la sfat, să îndrume cătră cele bune, să dea și poporului care i-a crescut, din comoara învățăturilor cîștigate prin școli și de prin cărți alese.

Trebuința aceasta, la noi românii e și mai mare. Căci prea mulți dintre sătenii noștri nu s'au învrednicit de darul cetitului și chiar dacă ar vrea, nu pot culege iscusința și sfaturile de lipsă din slovele scrisului. Și apoi nici vremea, cu lupta ei aprigă după cite un colț de pîne, nu îngăduie sătenilor noștri întotdeauna — să cetească mai mult. Dar' așa în sărbători și în serile de iarnă, cu drag ar asculta sfaturile și îndrumările, ce le-ar da cărțurarii noștri. Și multe, foarte multe să pot învăța pe calea aceasta.

Cea mai mare și mai înaltă Tovărășie a noastră „Asociațiunea” pentru literatura și cultura poporului român, a înțeles la timp însemnătatea prelegerilor ce să țin pentru popor și d'aceea și în anul acesta ca și în cel trecut, roagă cu multă dragoste de neam pe cărțurarii noștri să meargă în mijlocul poporului, să-i dea îndrumări și sfaturi prin *prelegeri populare*.

Indemnăm și noi poporul din toată inima să asculte astfel de prelegeri cu toată luarea aminte și să folosească în năcazurile lor sfaturile ce le aud.

Dacă ar fi sate unde nu s'ar găsi cine să țină cuvîntări, ori-care țaran fruntaș să scrie la directorul despărțămîntului Asociațiunii, în care să află satul din vorbă, și acela ori le va trimite pe un cărțurar dela oraș ori din alt sat ori le va da sfatul trebuincios, ce au să facă, ca să aibă calea de a primi sfaturi și de a auzi vorbe înțelepte.

Cînd nici asta nu s'ar putea, să se adune fruntașii și să sfătue că unde și cînd să țină o adunare, în care să cetească foi și cărți bune și cei mai isteți să le și talmăcească.

Adunarea, în care nu e bine să se vorbească de politică — trebuie înștiințată la primărie, ca ori care petrecere cu joc.

Cînd vre-un cărțurar vrea să țină prelegere în vre-un sat, are să înștiințeze prin primarul satului ori si numai de-adreptul pe solgăbirăul. Înștiințarea să o facă cu 2—3 zile înainte în scris, să spună unde ține prelegerea, cînd o ține și despre ce va vorbi. Chiar și cînd n'ar veni răspuns, prelegerea să poate ținea.

Mai cu cale este însă să o țină sub numele „Asociațiunii” cu sprijinul directorului și comitetului despărțămîntului, în care să află comuna din vorbă.

Dela despărțămînt va primi ori-cine toate deslușirile trebuincioase.

Ori-cum s'ar face, să se țină seamă că puterea noastră nu mai în tovarășii poate să fie bine ocrotită. Fie-care tovarășie, ori cît de mică ar fi, e *mănușchiu de puteri*, e un prilej de înțelegere și un bun mijloc de lucru cu spor și cu izbîndă.

Așa fiind îndemnăm cu toată inima pe toți cei-ce vor să lumineze poporul și prin prelegeri populare, să nizuiască a-l împretini cu tovarășiiile, arătîndu-i felul cum le poate face și foloasele, ce le poate ajunge.

Din pildele fraților.

Din tată în fiu să străcoară la noi credința, că românul nu e născut pentru-ca să fie meșesugar ori, ferească sfîntul, chiar fabricant, ba nici negustor! Fabricile sunt pentru Nemți, negoțul pentru jidovi. Așa socot cei mai bine informați.

Peste tot însă să crede, că geșeftul numai jidovii îl pot purta cu bun sfîrșit.

De curînd însă inginerul N. I. Păianu din România a scos

o carte de mare preț prin care ne dă o icoană luminoasă despre Industria mare a României și dezvoltarea ei dela anii 1866 pînă cu sfîrșitul anului 1906.

Această scriere iubilară desminte prin date amănunțite credința, că Românul nu ar fi născut ca să fie și fabricant. Sfîrșiturile la care a ajuns marea industrie (fabricile) din România aflătoare în mare parte în mâni românești, sunt cît să poate de înveselitoare.

Pe lingă toată deosebirea politică și a împregiurărilor de traiu, ce să găsește între românii din Regat și între noi, acești din Ungaria — întreg neamul românesc să asemănă nu numai după limba, datine și credințe, fără și după îndemînări, după puterea de muncă și de precepere. D'aceea, dacă românii din Regat și-au știut crea și își pot desvolta o industrie mare cu caracter aproape numai românesc — e mai pe sus de ori-ce îndoială că și românii din alte țeri și în deosebi noi cei din statul ungar, dacă ne-am porni pe lucru am putea ajunge roade înbelșugate nu numai prin măestrile mici ci chiar și prin industria mare (prin fabrici) pe care ușor ne-am pute-o crea.

Că ce însemnează a avea o industrie mare, ne-o arată între alții și Cehii, cei care la număr ne sunt nouă asemenea dar' în bogății ne întrec înzecit și înmiit.

Dar' rămînînd numai la sfîrșiturile ajunse de frații noștri din România, vedem că pînă acum au în țară 471 fabrici mari, care pe an produc mărfuri în preț de 273 milioane franci!

Dintre aceste 293 fabrici sunt încurajate (ajutorate, subvenționate) de stat, 141 fabrici sunt neîncurajate și 37 fabrici sunt de-ale statului.

În aceste 471 fabrici sunt ocupați 37 mii 636 lucrători. Dintre acești lucrători 31 mii 618 sunt români și numai 6 mii 18 lucrători sunt streini!

Iată dar' dovada cea mai tare, că și românul e bun lucrător de fabrică.

Dar' e bun și stăpîn de fabrică. Căci dintre cele 293 fabri încurajate 214 sunt fabrici românești.

Cît putem noi învăța din asta și cît curaj putem lua, ca și noi asemenea fraților noștri să făptuim!

Și făptuind astfel, nu să ajută numai aceia, care pot întovărăși bani și pricepere pentru-ca să aibă fabrici făr' să ajute o sumedenie de muncitor, cărora li să deschid un nou izvor de venit, aici a casă. Că ce ajutor e acesta, știm și numai din pilda, ce ni-o îmbiesc fabricile din România, care plătesc an de an simbrii foarte mari. După datele inginerului Păianu, cele 471 fabrici au plătit într'un an 26 milioane 716 mii 047 franci. Un lucrător a primit plată de zi dela 2 pînă la 4 franci, și așa n'au lipsă să fugă în America.

Satele noastre au o mulțime de materii prime pentru fabrici. Au bucate, lînă, lapte, peatră de tot soi, argilă, lemn și altele și altele.

Să chibzuim asupra lucrului doar, doar' ajungem să avem și noi baremi un început de industrie mare, cu caracter românesc.

Pilda ne-o dau chiar numai frații noștri din Regat!

Dela nimic la mult

— în 34 de ani —

— Băncile românești. —

Lipsa de ori-ce ajutor mai de seamă în ale economiei, și dorul de a sări în ajutorul poporului român, a dat gîndul cel bun înaintașilor noștri, ca încă la anul 1872 — înainte dar' cu 34 ani, să alcătuiască întîia bancă românească „Albina” la Sibiu. An de an numărul băncilor noastre s'a înmulțit și azi avem la 120 bănci românești, care pe de o parte ne grijesc și fructifică (fac să crească) bănișorii noștri cruțați, iar' pe de altă parte ajută poporul cu împrumuturi de bani, la vreme de năcaz.

Socotite toate laolaltă băncile noastre lucră cu capitale

(sume) de aproape 100 milioane Coroane.

Ca să știe și cetitorii foii noastre, baremi așa pe întregul, ce avem noi la băncile noastre și cum lucră acelea, dăm după »Bilanțul general al băncilor române pe anul 1905« publicat în Anuarul băncilor pe anul 1907 — următoarele date:

În socoteală sunt luate numai 105 bănci.

Aceste în total au un *capital* fundamental de acții, de 12 milioane 245 mii 877 coroane. *Fonduri* de rezervă, de penziuni, de binefaceri și garanțe în sumă de 6 milioane 922 mii 449 coroane. Prin urmare averea acționarilor așezată în băncile noastre trece peste 19 milioane coroane.

Depuneri spre fructificare (bani puși la băncile noastre ca să aducă ceva camete) sunt în sumă de 58 milioane 592 mii 207 coroane.

Reescont (bani luați de băncile noastre) 19 milioane 601 mii 394 coroane. Alte conturi (interese tranzitoare, dividende neridicate, scrisuri fonciare, împrumuturi și diverși creditori) în sumă de 10 milioane 857 mii 289 coroane. La aceste sume să mai adauge 2 milioane 285 mii 303 coroane *ciștigul curat* ce l'au avut băncile noastre laolaltă în anul 1905.

Și așa știm, că cele 105 bănci ale noastre au lucrat cu capitale (sume de bani) de 110 milioane 504 mii 519 coroane. Aceste capitale au fost întrebuințate în chipul următor:

S'au dat ca împrumuturi pe cambii (pe vecsăle) 66 milioane 783 mii 860 coroane. Ca împrumuturi cu întabulație 20 milioane 333 mii 177 coroane. Pe obligații cu caventi (chizeși) 5 milioane 928 mii 772 coroane. În altfel de împrumuturi (lombard, cont-curent, etc.) 5 milioane 517 mii 286 coroane.

Prin urmare băncile noastre cu sfîrșitul anului 1905 aveau dați împrumut peste 98 milioane coroane din cele 110 mil. încredințate chivernisirii lor. În bani gata, la sfîrșitul anului aveau 1 milion 505 mii 376 coroane. În pămînturi, case și alte averi: 3 milioane 82 mii 729 coroane. Ceilalți bani îi aveau așezați în efecte (hîrtii de valoare) acții, mobilier (prin cancelarii) interese și capitale neplătite și alte conturi felurite mai mici, în total în

sumă de 7 milioane 253 mii 322 coroane.

Din clauza aceasta de numeri ori-cine poate vedea, că băncile noastre, toate laolaltă, reprezintă o avere cît un colț de țară, și tocmai pentru aceea, ele trebuie să ne fie dragi și scumpe, căci ale noastre și pentru noi sunt.

Și totodată sunt și ele o nouă și pipăită dovadă, ce să poate ajunge prin însoțirea puterilor cît de mici între sine, că așa însoțite ajung să aibă spor și ajung putere mare.

Reuniunea de agricultură din comitatul Sibiiului.

II.

În numărul trecut al „Tovărășiei“ am arătat în general felul cum lucră harnica Reuniune din comitatul Sibiiului și roadele la care a ajuns. Azi mai însămnăm, că dintre toate așezămintele noastre economice, aceasta Reuniune s'a nizuit mai mult să între în viața lăuntrică a *satelor* ca să dovedească și prin fapte, că *tovărășiile satești*, sunt cele mai potrivite mijloace pentru înaintarea în bunăstare economică.

Sătenii, români deștepți, au ascultat sfaturile conducătorilor dela Reuniune și rînd pe rînd au alcătuit atît însoțiri de credit cît și *tovărășiile satești* pentru cumpărarea de mașini și unelte de cîmp.

Însoțirile de credit alcătuite de Reuniune sunt după sistemul (forma) nemțească, numită „a lui *Raiffeisen*“, în care fie-care membru răspunde pentru însoțire cu întreaga lui avere. Incolo și aceste însoțiri să alcătuiască, lucrează și să conduc întocmai ca ori-care altă însoțire. Toată deosebirea este numai în răspunderea membrilor. Și noi credem, că în multe locuri numai felul acesta de răspundere a împedecat formarea de însoțiri. De altfel noi credem că acest fel de răspundere nu e potrivit, în tot locul. Răspunderea însă să poate sta-tori și numai pînă la suma, care s'a subscris de cătră membrii, ori cel mult pînă la de 2 sau 3 sau 5-ori suma subscrisă. Felul acesta de răspundere, prin care sistemul *Raiffeisen* ar fi înlocuit, îl ținem noi de mai potrivit cu împrejurările noastre.

Pentru mai buna conducere a însoțirilor alcătuite de Reuniunea din Sibiiu, pînă la vremea, cînd să vor putea pune sub scutul vre-unei bănci ori a

vre-unei *Centrale* anume alcătuite, Reuniunea a numit pe dl Constantin Hertza, șef contabilul băncii „Cassa de păstrare“ din Seliste, ca revizor general al Însoțirilor de credit, alcătuite de Reuniune.

Dl Hertza, pînă la finea anului trecut a făcut revizia la 6 dintre însoțirile Reuniunii și la aceste a îndrumat atît contabilitatea (socotelile) cît și toate lucrările lor — prin ceia-ce numai la *dare* (contribuție) au cruțat însoțirile o sumă de peste 1200 coroane pentru anii 1904 și 1905.

După acestea dăm, pe temeiul raportului oficios, datele privitoare la cele:

12 însoțiri de credit,

create cu ajutorul Reuniunii din Sibiiu:

Ele sunt:

1. Însoțirea de credit din *Aciliu* a încheiat bilanțul cu Active de cor. 41.269.78, plasate în împrumuturi cu caventi și ipotecă de cor. 39,129.37 cu o scădere față de anul precedent de cor. 5713. Numărul la finea anului cor. 1,168.25 și interese transitoare restante cor. 972.16. Membrii a numărat Însoțirea 161, cu un capital social de cor. 3220 față de cor. 3160 din anul 1904. Depunerile spre fructificare au crescut cu cor. 3,819.83 dela cor. 17,273.21 la cor. 21,093.04. Împrumutul contras ca credit de Ctcurent dela cassa de păstrare din Săliște s'a redus cu cor. 9,645.14 dela cor. 23,537.24 la cor. 13,892.10. Fondul de rezervă a fost de cor. 1,449.98. mai mare ca în anul trecut cu cor. 272.70. Fondul de binefaceii s'a dotat cu cor. 109.30. Interese transitoare anticip. pro 1906 sunt cor. 349.24. Profitul brut a crescut cu cor. 544.56 dela cor. 3,565.57 la cor. 4,110.13, iar profitul net ca cor. 494.38 dela cor. 272.70 la cor. 767.08.

2. Activele Însoțirii de credit din *Apoldul-român* au fost la finea anului 1905 de cor. 58,102.03 față de cor. 52,529.84 din anul 1904, cu o creștere de cor. 5,572.19 și sunt plasate în împrumuturi cu caventi și ipotecă în sumă de cor. 54,041.91 față de cor. 50,020.54 din anul 1904, apoi în numărul cu cor. 2180.27, în interese transitoare restante cu cor. 1870.09 și în spese de întabulare anticipate cu cor. 9.76. Între Passive sunt cotele de membru ca capital social cu cor. 3820 față de cor. 3740 din anul 1904: împrumutul în cont-curent de cor. 42,632.98 față de cor. 37,568.71 din anul precedent. Depunerile spre fructificare de cor. 4,863.75 arată o scădere de cor. 947.64. Fondul de rezervă a crescut dela cor. 3281.10 la cor. 3665.14. Fondul de binefaceri dela cor. 966.98 la cor. 1010.56 și profitul avut dela cor. 52,529.84

la cor. 58.102.03, iar profitul net a scăzut cu cor. 40.09 dela cor. 811.66 la cor. 771.66

3. Însoțirea de credit din *Loman*, a numărat la finea anului 1905 membri 100, cu cîte 40 cor, 4000 de cor. 3440 din anul precedent. Active a avut cor. 22,920.44, față de cor. 17,259.41 și Mobilier de cor. 298.80. Împrumuturile au crescut cu 4851 cor. dela cor. 17.089 la cor. 21.940. Depunerile au crescut cu cor. 2513.82 dela cor. 3248.85 la cor. 5762.67. Împrumuturi ridicat, ca credit de Cont-curent, a fost la finea anului de cor. 12,146.99 față de cor. 10,159.21 din 1904. Fondul de rezervă a crescut dela cor. 90.07 la cor. 411.35. Profitul curat a crescut cu cor. 353.04 dela cor. 911.35 la cor. 1264.39, iar profitul net a scăzut cu cor. 166.47 dela cor. 321.28 la cor. 154.81, detragîndu-se din suma totală a intereselor încassate pro 1905 cele anticipate pro 1906.

4. Însoțirea de credit din *Pianul inferior a încheiat primul bilanț la 31 Decembrie 1905* cu active de cor. 26,497.44, plasate în împrumuturi cu caventi și ipotecă precum și în mobilier. Membrii a avut 83 cu un capital social de 1650 cor. Depuneri spre fructificare a avut de cor. 4083.23; împrumut în Cont-curent cor. 19,997.03 și a realizat un profit net de cor. 175.77 față de un profit brut de cor. 1513. Profitul net va intra întreg în fondul de rezervă.

5. Însoțirea de credit din *Pianul superior* a avut la 31 Decembrie 1905, membri 298, cu un capital social de cor. 5960 față de cor. 5580. Activele au crescut dela cor. 76,170.58 la cor. 88,676.85 și sunt plasate partea cea mai mare în împrumuturi cu caventi și ipotecă. Acestea au crescut față de anul precedent cu cor. 10,810 dela cor. 75,946 la cor. 86,756. Depunerile spre fructificare au crescut cu cor. 10,840 dela cor. 23,728.02 la cor. 34,568.02. Fondul de rezervă a crescut dela cor. 2443.39 la cor. 4862.56, iar împrumutul contras ca credit Cont-curent, s'a redus dela cor. 42,000 la cor. 40,424.21. Profitul brut a crescut dela cor. 6256.65 la cor. 6964.29, iar profitul net a scăzut dela cor. 2419.17 la cor. 1155.33 și aceasta scădere să atribue partea cea mai mare împrumutului, că la 31 Decembrie 1905 s'au separat din interesele incurse dela împrumuturi în anul 1905 cele anticipate pro 1906 cu cor. 1398.67.

6. Însoțirea de credit din *Rechita*, a numărat la finea anului 1905 membri 89, cu un capital social de cor. 1780 — față de cor. 1,680 — din anul precedent; a încheiat bilanțul pro 1905 cu active de coroane 19,154.17 față de coroane 19,789.92. Depuneri a avut cor. 6,738.84 față de cor. 5,829.30. Împrumutul în Cont-curent s'a redus cu cor. 2,203.82 dela cor. 12,000 la cor. 9,796.18. Fondul de rezervă a

crescut dela cor. 1278 la cor. 280.62, profitul brut arată o creștere de cor. 678'02 dela cor. 1,117'96 la cor. 1,795'98 și profitul net deasemenea a crescut dela cor. 267'84 la cor. 305'29.

7. Insoțirea din *Roșia-Săsască* la finea anului 1905 au avut 52 membri, cu un spor de 2 față de anul 1904; ea și-a crescut capitalul neatacabil dela cor. 1,672'42 la cor. 1,891.80 și cel de rezervă dela cor. 640'03 la cor. 836'23, ambele reprezentând suma de cor. 2,728.03. Depuneri are cor. 6916'97; cote dela membri cor. 1,000---; datorește „Albinei“ cor. 4,050— și împrumuturile acordate dau suma de cor. 14,364—. Drept cel mai imediat câștig dela Insoțire societarii relevă faptul, că astăzi numai puțini din datorașii de odinioară au împrumuturi dela alte bănci de pe la orașe, prin ce să cruță timpul și spesele de până aci și pe de-asupra dobânzile solvite aceloror rămân în folosul societarii.

8. Insoțirea din *Mohu* cu 208 membri, cu 14 deponenți cu suma dela cor. 40—1652; cu 200 datorași cu minimul cor. 25 și cu maximul de cor. 600. × Părțile fundamentale ale ei sunt de cor. 4,160, depuneri de cor. 5,053'84, pretenziuni are cu cor. 15,205'12; în moșii a plasat cor. 6,818'84; iar' capitalul neatacabil și cel de rezervă reprezintă suma de cor. 12,857'38. Aceasta însoțire lucrează cu capitalul propriu, fără a contrage împrumuturi dela alte bănci.

9. Insoțirea din *Veștem* în 1905 a realizat un profit curat de cor. 340'47, care s'a adaus la fondul de rezervă, ajuns la cifra de cor. 2,549'51. Ea a avut 8 deponenți cu sume dela cor. 5—900; datorași 117 cu sume dela cor. 8—1000. Părțile fundamentale ale membrilor dau suma de cor. 2,340— depunerile cor. 2,342'59; datoriile Insoțirii cor. 16'497—, iar' cor. 22,148 sunt împrumutate membrilor. Raportul relevă, că în cercul însoțirii deocamdată să cultivă spiritul de cruțare și în special înaintarea pomăritului.

10. Insoțirea din *Ilimbav* cu 65 membri, are 11 deponenți cu sume dela 2—880; datorași 110 cu sume dela cor. 3—1,400. Suma depunerilor e cu cor. 2,134'94; a părților fundamentale cu cor. 1,334'94; împrumuturile acordate membrilor cu cor. 19,285'51. Fondul de rezervă s'a urcat dela cor. 1,027— la cor. 1,602'78, iar' cel economic numără cor. 58'30. De grapa de mușchi și mașina de sămănat trifoiu, ce sunt proprietatea însoțirii, s'au folosit cu bun succes membrii și ceilalți economi din comună.

11. Insoțirea din *Nucet*, activată în 1904 cu 39 membri, la finea anului 1905 a numărat 40, a avut depuneri în total de cor. 3,175'32 și împrumuturi a acordat dela cor. 20—400, în total cor. 6,336—. Ve-

nitul realizat în primul an a fost cu cor. 250'68, din cari cu cor. 66'85 s'a pus temeiul „Fondului economic“ cu scop de a se procura uneltele economice.

12. Dela direcțiunea însoțirii din *Bungard* nu ne-a succes să obținem raport nici despre afacerile din 1905“.

Roata vremii.

— Spicuiuri și ocoșeli. —

În o ședință a societății „Petru Maior“ din Budapesta s'a făcut laudabila propunere, ca fiecare membru să țină câte o conferință despre ținutul în care s'a născut, ca astfel cu timpul să cunoaștem tot mai bine relațiile economice și culturale din diferitele ținuturi locuite de Români.

Prima conferință de acest fel s'a ținut de curind prin dl P. Suciuc pe care o găsim publicată în „Unirea“ cu titlul pompos de „Un glas de durere din Cimpie“. În un stil înfloriat și plin de tropi și figuri, ce ar face cinste foitei ori căruia ziar, dl S. vorbește inimei dar' nici de cât nu ne dă informații și date statistice despre Cimpia, cea atît de părăgenită. În chipul acesta cel mult suntem mai bogați cu o schiță beletristică și cu o decepțiune, dacă vreți „economică“.

Nici prin gînd nu ne trece să facem imputări dlui S., căci n'a făcut alta decît a urmat numai nărav moștenit: Să vorbim, să argumentăm, să concludem pe impresii.

„N'am nici o statistică la îndemână ca să pot spune curat — zice dl S., — altfel după-ce „Cimpia“ să întinde peste 3 comitate nu să va fi găsind în statistice, Cămpia, ca ținut de sine stătător. Mă întemeiez pe datu cu socoteala“.

Așa zice dl S., după-ce mai înainte spunea: „atîtea să scriu în foile noastre, atîta bărbărie de vorbe să face, atîtea opșaguri să toacă — în vreme ce atîta lume românească nu are știre de ce suntem, ciți suntem și cum stăm“.

Ca să nu cadă și Dsa în păcatul „bărbăriei de vorbe“ ne-ar fi putut spune baremi numele satului căruia îi zice „satul meu“ și scriitorul ar fi făcut un real serviciu dacă locul frazelor pompoase, avînd odată gîndul să ne deie informații despre Cămpie, l'ar fi umplut cu date reale, ce le puteai găsi în ori-care bibliotecă publică din Budapesta parte din „Publicațiile oficiului statistic“ parte din monografiile comitatense, parte din informații luate la fața locului.

În loc să luăm peste picior gazetăria noastră pe care în urmă tot numai oamenii o fac — mai bine ar fi dacă s'ar studia cu dinadinsul relațiile noastre, căci

atunci foile publicînd datele noastre, n'ar mai da prilej să ne sfătoshim de-a criticatul.

*

Poetul Goga scrie în „Țara noastră“ un articol admirabil despre umilirea rușinoasă a țaranului nostru și îndeamnă la părăsirea acestei însușiri înjositoare. Ne pare numai rău, că iubitul poet n'a avut prilej să vadă și umilirea cărturarilor nostri, căci prin măiastra-i peană poate i-ar rușina să nu mai deie și ei pildă — amăritului nostru țaran. Nu întrelăsați să observați umilinta aceea scîrboasă ce o manifestă cîte un cărturar de-ai nostri și dela sate și dela orașe, cînd stă în fața vreunui scriitor de notar ori plane de pe la — judecătorii! Dar' gendarmii cei mai mulți, înnoptați la sate, să culcă în paturile de paradă a cărturarilor nostri!

D'aici e de început stîrpirea umilinței.

Și țaranii nostri încă să vor îndrepta apoi!

*

În zilele trecute am fost la un sas bogat. Împreună vorbiam nemțește și ungurește. S'a întîmplat însă, că a fost ceva trebuință de ficiorul din casă. A fost chemat. Sasul, stăpînul i-a dat ordinele în limba săsască. Cînd l'am întrebat dacă e sas ficiorul, mi-a răspuns cam mirat: „apoi s'ar putea altcum?“ Mărturisesc, că am rămas rușinat la acest răspuns căci mi-am adus aminte că cei mai mulți dintre puținii nostri români cu dare de mână hrănesc în casele lor — servitori străini. Știu episcopi, preoți, deputați, advocați și o sumedenie de alți fruntași, care în loc să întindă o bucătură unui sărman din neamul său, hrănește străini — cu care vorbesc în limba servitorului. Să înțelege, că de altfel: „total pentru națiune!“

*

Ni-să îmbulzesc în condeiu tipuri peste tipuri. Învățăm zelos dela compatrioții nostri și apoi ne scuzăm cu trebuința cîștigului de pâne ori plane de poziție socială! Las' să vă treacă pe dinaintea cîteva tipuri și am curajul să afirm, că aproape pe toate le cunoașteți — fiecare de prin ținuturile lor.

Un avocat român. sulemenit. E numai scrobeală. În societăți „intime“ e cel mai înverșunat român. În colo e „pussi-pajtás“ cu toți domni, să înțelege neromâni. Cu popa și dascălul de român nu-și face lucru, nu să dimite, doar' atunci cînd aceia îi liferează clienți, în numele naționalismului și a dragostii de neam...

Colo un „absolvent“ cu multe speranțe. Cu toată lumea e prevenitor. Dansează, cîntă, joacă pe scenă și face curte la toată lumea.

Într'o bună zi e ales preot ori învățător ori funcționar la bancă.

În lunile dintii e tot ocupat. Apoi nu mai ajunge pe la toate. Și în sfîrșit, după abia un an doi de slujbă, nu să mai rupe cu nimic! În afară de a-și aduna lui avere.

Poporul?.. d'aceea e popor, să trăiască, dar' „Românul șapte vieți are în peptu-i de aramă“.

Astfel de tipuri găsiți între studenți, între notari, în ori-care breazlă cu nădragi.

Căutați-i D-Voastră și scoateți-i din inimă, de cu vreme. Caci nouă ni-să rupe inima, să ne oprim mai mult la ei...

ȘTIRI

Ciți învățăcei de meseriași sunt în Șimleu? Comitetul despărțămîntului Șimleu al „Astrei“ a lăsat ca să se conscrie toți învățăceii de Român, cari sunt așezați la meserii în Șimleu. Din conscripția aceasta, am aflat că în Șimleu sunt 25 învățăcei așezați aproape la toate meseriile. În zilele acestea să vor aduna toți la un loc, dimpreună cu cei trei meseriași și celea 5 calfe ce sunt în Șimleu și, alcătuintu-să un comitet, despărțămîntul „Astrei“ va purta grijă de soartea acestei tinere grupări.

Laudă să cuvine despărțămîntului „Astrei“ și îl rugăm ca să facă tot posibilul întru a ușura soartea ucenicilor dela meserii și a-i atrage cătră biserică și neamul nostru.

Președinte a fondurilor grănițarești în Năsăud a fost ales dl Dr. Demetriu Ciuta, avocat în Bistrița.

Vîrsta oilor să cunoaște pe dinții de dinainte. Oile au opt dinți dinainte și cîte-și opt cresc în anul întii. În anul al doilea pică cei doi mijlocii, iar' în locul lor cresc alți doi mai lungi. La vîrsta de 3 ani cad alți doi dinți, din dreapta și din stînga cîte unul, iar' în locul lor cresc alți doi mari, așa că în acest an oaia are patru dinți mari și cîte doi ascuțiți de fiecare lătare. În anul al patrulea are 6 dinți mari, rămînînd numai doi dinți mici, cîte unul la fiecare capăt al șirului de dinți. În anul al cincilea toți dinții sunt mari și abia în anul al șaselea sunt desvoltați cum să cade.

Vitele din Ungaria scad în număr din an în an.

În anul 1895 numărul vitelor cornute a fost 5.829.483 capete, în anul 1904 numărul acelorora a fost 5.678.762 capete, iar' în anul 1905 s'au aflat numai 5.333.336 capete, adecă numărul acelorora a scăzut în cei din urmă 10 ani cu 85% la sută.

În anul 1895 numărul oilor a

fost 7.526.686 capete, în anul 1904 numărul acelor a fost 6.843.064 capete, iar în anul 1905 numărul acelor a fost numai de 6.589.063 capete, care va să zică numărul acestora încă a scăzut în cei din urmă 10 ani cu 8 $\frac{1}{2}$ % la sută.

Dar' mai mult decât aceste soiuri de vite, a scăzut numărul porcilor, care la anul 1895 a fost de 6.447.134 capete, la anul 1904 numărul acelor s'a redus la 4.275.210 capete, iar la anul 1905 numărul acelor a fost numai de 4.256.755 capete, adică numărul acestora a scăzut în cei din urmă 10 ani cu 34% la sută.

Pustiirea insectelor (goangelor) din pădure să face în Germania cu ajutorul porcilor. Să mină porci la pășune prin pădure și aceia cu ajutorul rîmatului pustiesc cuiburile goangelor, ce rod și strică pădurea.

Reuniunea „Tulipan“, rămasă de pe vremea războirii contra industriei austriace, a arangiat în Budapesta o bogată expoziție de lucruri de mână, pe care le-au vîndut dame din aristocrația înaltă a ungarilor, în preajma Crăciunului și a Anului nou. Să înțelege că și chilimurile din Torontal cătrînțele din Ardeal și cusăturile Româncelor din Jebeli, — le vînd tot ca „industria mării“ lor li-să poate.

Dar' atîta și noi am putea, ca în preajma sărbătorilor mari de acest fel să alcătuiem o tovarășie de ocazie, care să adune și să valorizeze (să vîndă) lucrurile făcute de mîna măiastră a Româncelor.

Prin asta am da sătenelor un nou izvor de venit și am împedeca să se mai arunce atîta bani pe lucruri netrebnice, aduse de prin Norinberg.

Bățul pribegiei mai ales în spre America și mai puțin România l'au luat în anul 1905 — din Ungaria în total 165 mii 861 suflete. Dintre aceștia Români au fost 17 mii 774 suflete; Din aceștia la America s'au dus 9767 iar 8 mii 7 s'au dus în România.

Intre aceia, care s'au întors iar în țară din străinătate Români sunt cei mai mulți.

Cărțile fonduare (foițele, grundbuchul) din luna Maiu înainte vor primi altă formă, așa ca în viitor să nu să întîmple atîtea greșeli și încâlțituri ce să fac acum, cînd nerînduiala la cărțile fonduare e cît să poate de mare.

Păzitorii de cîmp numai atunci sunt datori să plătească paguba, dacă aceea s'a întîmplat din negrija lor. D'aceia pagubele care s'au întîmplat în hotarul păzit de i — fără judecată în rînduială,

nu sunt datori să le plătească. Așa a hotărit ministrul cu prilejul unui caz aievea.

Starea sămănăturilor.

La începutul lunii timpul a fost peste întregă țara mai uscat, deși în unele locuri a căzut neaua, iar în partea răsăriteană a țării o pătură groasă de zăpadă scutește deja sămănăturile. Iarna pîn'acum n'a fost prea grea, așa că lucrările din cîmp, cu cari ici-colea au înțirziat, s'au putut săvirși pe deplin. Astrucatul viilor s'a terminat prețutindeni, rigolarea viilor continuă, asemenea și căratul gunoiului și lucrul de pădure. Aratul și sămănatul s'a terminat și în multe locuri să văd deja sămănături inverzite. În unele locuri să mai plîng economii pentru pagubă făcută de șoareci, deși timpul ploios și neguros din Novembre i-a nimicit cu sutele.

Paguba făcută de șoareci să arată mai cu seamă pe livezile artificiale. La primăvară de sigur multe table de trifoiu și luțernă vor trebui arate.

În sămănăturile cele timpurii s'a făcut pagubă și prin insecte stricacioase. Sămănăturile timpurii de toamnă, atît griul cît și orzul, stau și au înfrățit destul de bine. Tot așa și sămănăturile de rapiță. Sămănăturile tîrzii asemenea au răsărit bine și sunt cu coloare verde vioaie. Vitele pînă în zilele din urmă au fost la pășune și prin urmare economii au putut cruța mult nutreț.

Fîn și pae sunt în tot locul în abundență, nutrețul nu e scump și astfel cu ușurință vom scoate vitele din iarnă.

Întrebări și răspunsuri.

Intrebarea 6. Eu am fost rezervist pe timpul de vrajbă al guvernului. Am cetit că rezerviștii aceia primesc despăgubire pentru vremea perdută. Cînd m'am prezentat la notarul mi-a spus, că numai rezerviștii cu familia au să capete despăgubirea. Mă rog a-mi răspunde pe cale publică, că e drept așa cum a zis notarul?
Axente P. în H.

Răspuns: Despăgubirea, după rînduiala celor dela guvern, da, au să o capete numai rezerviștii săraci și cu familie. De altfel să știi frate dragă, că și despăgubirea rezerviștilor, ca multe alte „despăgubiri“, este numai o ispravă, pe care Ungurul o spune cu vorbele „nesze semmit, fogd meg jól“ (ține-ți palma, na n i m i e a, și ține bine de ea!)
*

Intrebarea 7. Avem un magazin de cucuruz, din venitul căruia plătim pe învățătorul. Ajungînd acum la lege cu datorașii, ce nu vreau să plătească, ne amenință că ne sparge magazinul și că ne pedepesc. Preotul de acum nu vrea să dea plenipotență la avocat. Ce să facem?
Dumitru P. în B.

Răspuns: Nu știm cum și pe ce temei a-ți făcut magazinul. Dacă

l'ați făcut a nume numai pentru plata învățătorului, atunci trebuie să aveți statute vidimate (întărite) de *conzistorul* (conducerea bisericească) de care vă țineți. Și atunci președintele care este, reprezintă Reuniunea și nime nu vă poate pedepsi. Dacă n'aveți statute întărite, nici de conzistor — ca să scăpați de năcaz, adunați hîrțiile și dovediți, că aveți o tovarășie ocazională (alkalmi egyesület) pe temeiul §-lui 62 din Legea comercială art. XXXVII. din 1875 — pe care la pertractări o reprezintă președintele ei. Dacă preotul vă este președintele, el trebuie să vă reprezinte. În caz că n'ar vrea, țineți o adunare și îl schimbați cu altul, care să vree să apere averea însoțirii.

Ar trebui însă să cunoaștem actul, (scrisoarea), pe temeiul căruia s'a făcut magazinul, ca să vă putem da sfaturi amănunțite. Căci nouă ni-să pare, că la mijloc este ceva, ce nu ne-ați spus în scrisoarea trimisă. Peste tot să nu să uite, că fiind făcut odată magazinul cu scopul de a să plăti învățătorul, nime altul nu poate avea venite personale. Și după-ce școala confesională cu biserica e strîns legată — e bine ca înțelegerea să fie deplină cu conducătorii bisericii.

Intrebarea 8. Am mai multe băi de aur, argint și aramă. Ași dori să le valorizez. Rog să-mi spuneți unde așa putea afla tovarăși și capital potrivit pentru exploat re.
Serafin B. în M.

Răspuns: Dacă ai surfurile în regulă, plătești darea regulat și, peste tot, dreptul de băi vă este în deplină rînduială — trimite mostre și informații amănunțite la adresa redactorului nostru V. C. Osvadă în Hunedoara (Vajdahunyad), care te va pune în directă legătură cu firme potrivite.

Intrebarea 9. Ne-am înțales mai mulți tovarăși să facem o fabrică de țiglă, de care avem mare lipsă. Cum să începem lucrul?
George B. în B. C.

Răspuns: Mai bine ar fi să faceți o tovarășie de producțiune (termelési Szövetkezet), pe care o înființați după sfaturile ce le-am dat în răspunsul la întrebarea 4 din Nr. trecut al „Tovărășiei“.

Dacă sunteți părtași mai puțini, faceți o firmă comună (társas cég), pe care o împotocolați la tribunalul de care vă țineți — prin o rugare simplă. Dela oficiul primpretorial (főszolgabírói hivatal) cereți licență industrială (iparigazolvány), după-cum am spus în răspunsurile înaintașe — și începeți lucrul cu dragoste și încredere în Dumnezeu.

Intrebarea 10. Pe la Ilva-mare să edifică tren și nouă ne face pagube mari. Suntem noi siliți să-l primim și oare nu l'am putea împedeca?
G. S. în I. m.

Răspuns: Edificarea trenului nu o puteți împedeca sub nici o împrejurare. Pe unde trece linia, dacă nu să ajunge la învoială, să face exproprierea din oficiu, pe temeiul îngăduinței primite dela dietă pentru edificarea liniei pentru scopuri industriale.

Prin urmare e mai bine să vă înțelegeți cu buna, cerînd pentru pămînturi prețul cuvenit. Comunele însă nu sunt datoare să subscrie acții, adică să ajute cu bani edificarea trenului. Dacă reprezentanțele să obligă, să poate face de cătră popor recurs, în termenul prescris.

Intrebarea 11. Eu plătesc peste tot la două numere dare (staer) de 58 cor. 48 fil. și apoi în afară de asta, încă 10 cor. 42 fileri pentru 104 coroane, ce am întabulate în moșia altui om. Eu cred că nu e cu dreptate. Oare am drept?
Dum. Mil. în C. B.

Răspuns: Controla dării numai așa o putem face, dacă știm cîtă avere ai, ce pămînt, de care clasă și casa cu cite odăi este; apoi să știm că ai vre-o meserie și în urmă să știm cît de mare e aruncul comunal (potadó) în percente în comuna d-voastră. Fără aceste date nu putem să știm, dacă e bună sau nu prescrierea dărei d-tale. Rugați pe dl preot ori învățător al d-voastră, să aducă din Brașov dela librăria H. Zeidner Cartea dărilor de N. Niemetz, din care puteți afla toate și puteți controla, avînd la îndemînă datele.

Pentru pretenziunea întabulată e pe dreptul să-ți ceară darea de 10 cor. 40 fil. — Darea asta să chiamă ungurește „Tóke kamatadó“ și e de 10% după capitalul întabulat.

Intrebarea 12. De mulți ani mă cuprind cu negoțul de ouă. Am învățat bine acest meșteșug, știu să le pachetez bine și așa vrea să trimit cătătimi mai mari în străinătate. Unde să mă adresez, căci eu știu numai românește.

Vichentie G. în R. P.

Răspuns: Pînă vom avea și noi o mai bună rînduială, roagă pe cei dela banca de acolo, ori din S-nou să scrie pentru d-ta la Vásárcsarnok Ellátó Szövetkezet în Budapesta, ori apoi la Kereskedelmi Múzeum, tot în Budapesta. Dela cel din urmă poți afla firme potrivite în străinătate. De altfel scrie-ne și nouă cite ouă ai putea aduna pe săptămîină ori pe lună, pentru care număr te-ai putea obliga, și noi încă vom căuta să-ți găsim firme potrivite în străinătate.

Intrebarea 13. De unde așa putea comanda opinci pentru țărani „lucru de mână“. Ne-ar trebui netivite, numai simple table.

Tot-odată mai mulți tovarăși am dori să comandăm bucate, de unde am putea comanda — ca să încunjurăm pe celai?
N. Raicu în B.

Răspuns: Opinci „lucru de mână“ să pot comanda dela tîlparii Români din Hațeg, Orăștie, Săliște, Dobra, Hunedoara și alte orașe. Spuneți-ne măsura, calitatea și numărul de opinci (cantitatea) ce doriți să o aveți și noi o să vă spunem prețul.

Pentru bucate adresați-vă cu toată încrederea la însoțirea „Agricola“ din Hunedoara, care vă servește românește și cinstit.